

[1]. «21 РОСІЯ»
В. Кошляков
Із проекту «Саркофаг», 2006
PinchukArtCentre © 2008
Фото: Сергій Іллін

На картині, що зображує відомий тим, кому за 30, вокзальний розклад потягів, — світ, який залишився в минулому. На ньому — міста, в які ми вже не поїдемо з легкістю, бо всі вони — у тому спільному просторі, який перестав існувати. Єдине, що дає наводку на те, що «розклад» написано недавно, — викреслений фарбою пункт призначення — місто Грозний... Крім розкладу — картонний радянський трактор, картонне поштове відділення та інші алюзії на розхристане й безгосподарне, але таке рідне й знайоме радянське буття. «Саркофаг» — закритий, законсервований, захоронений у пам'яті шматок спогадів.

Спогад про «те, чого нема», від Валерія Кошлякова

[2]. «21 РОСІЯ»
В. Кошляков
Із проекту «Саркофаг», 2006
Фото: Марія Вергелес

У проекті, представленому на виставці «21 Росія» в PinchukArtCentre, один із найвідоміших — у себе на батьківщині й на Заході — сучасних російських художників Валерій Кошляков неприкрито ностальгує. Утім, у привезеному до Києва проекті він далекий від тих своїх творчих проявів, що принесли йому найбільшу відомість, — картин величних пам'яток архітектури минулого (до речі, писаних не лише фарбами, а й віртуозно виліплених звичайним скотчем).

Архітектура ця така повітряна, така досконала й неприродно осяйна, що, здається, дасть фору оригіналам. Ось тільки фарба на Парфеноні, Нотр-Дамі та Колізеї

стікає патьоками, а гофрокартон, що грає роль полотна, розшаровується й відпадає шматками, як тиньк, із цих міфічних споруд, уражених вірусом руйнації та тліну. Все кане в Лету, включно з нашими уявленнями про ідеальне...

Картини Кошлякова навівають солодкий смуток від усвідомлення величі, нехай часто ілюзорної, того, що ми неминуче втрачаємо. А можливо, того, чим ми ніколи й не володіли? Чомусь цей художник особливо близький нам, і, мабуть, навіть не темами своїх картин, а саме глибиною роздумів і смутку. Це якось дуже по-нашому, по-слов'янськи.

Фото: Володимир Синев

[3]. Валерій Кошляков у майстерні

— Проект «Саркофаг» апелює до того часу, який знаємо і ми, і ви. Тут немає радянського, немає тоталітарного. Є лише спільне людське минуле, в якому ми народились, і яке значною мірою сформувало наш світогляд. Адаже треба визнати — нас сформували не Тейлор-Вуд і не Джеф Кунс, а зовсім інші цінності, починаючи приблизно з XIX століття, включно з війнами, революціями та багатьма іншими, в тому числі й радісними, сторінками історії. Це наш «родинний альбом».

— Ви лише констатуєте чи у Вас є певний сентимент до цього періоду історії?

— Ми жили у велетенській країні, з якою більшість людей була знайома лише через перелік міст у розкладі поїздів на вокзалі. Все наче близько й водночас далеко. А тепер до цього додалася ще й дистанція історична та просторова. В один прекрасний день ти прокинувся, а вже нічого немає — у мене немає Києва, Житомира, Криму, а Ви ніколи не поїдете в Красноярськ чи в Перм. Нас розділили, і ми від цього втратили.

— Щось втратили, а щось збули.

— У моєму розумінні більше втратили, і в цьому я бачу драму. Утім, я не політичний художник, і мій про-

ект — не політичне висловлювання. Це, скоріше, філософські роздуми на тему того, що людина нічого не може втримати. Все її життя — це низка втрат.

— Ви сказали, що нас сформували не західні цінності, таким чином дистанціюючись від чужої для нас ментальної матриці й культурного спадку. Водночас Ви належите до числа найвідоміших російських актуальних художників. Виходячи з аксіом, що актуальне мистецтво космополітичне й не має національного забарвлення, як Ви поясните свій ностальгійний проект?

— Відповім словами класика. На запитання, що таке сучасна література, Лев Толстой відповів, що це ваш особистий життєвий досвід, помножений на майстерність. Ось і все! Якщо в картині немає твого особистого досвіду — вона порожня. Все інше придумали десять-двадцять людей, котрі виводять на авансцену перехожого, пояснивши йому, що він може стати художником. Актуальність — це те, чим є ти.

[4]. «21 РОСІЯ»
В. Кошляков
Із проекту «Саркофаг», 2006
Фото: Марія Вергелес

[4]

— Так може сказати будь-який художник, не обов'язково той, хто належить до топ-аркуша найбільш затребуваних сьогодні російських майстрів.

— Актуальне мистецтво контекстуальне — сьогодні важливо сказати одне, а завтра інше. Сьогодні модне відео, завтра — фотографія. Але все це — не зі сфери мистецтва, а зі сфери захоплення людства. Я ж у своїй роботі шукаю певні коди, які резонують в інших людях. І думка якогось іноземного куратора в оцінці моєї роботи мене не цікавить. Усе ж таки я приїхав у країну, з якою в мене є спільне минуле і де мене зрозуміють.

— Чи означає це, що проект «Саркофаг» не може поїхати на якийсь міжнародний фестиваль?

— Не може. І мені взагалі видається, що треба відмовитися від цієї практики, оскільки важлива глибина висловлювання, а не розрахунки, — щоб твоє висловлювання було зрозуміле абсолютно всім. Вивальді, скажімо, зрозумілий усім, а якийсь

інший композитор — десяткові рафінованих знавців. І що це змінює? Десь на небесах цінність мистецтва оцінюється за зовсім іншими, ніж успіх та визнання, критеріями.

— Але погодьтеся, жанр драми сьогодні в мистецтві якось не надто користується пошаною.

— Мистецтво живе поза часовими режимами. Те, що нам сьогодні здається важливим чи актуальним, для мистецтва нічого не означає.

— Ви на цій виставці розташувалися по сусідству з найвеселішими російськими художниками («Сині носи». — Г.К.). Так задумано?

— Якщо й так, то не мною. Загалом, вибір саме цього мого проекту для виставки належить кураторові. Я б, мабуть, привіз щось інше, адже спосіб презентації не менш важливий, ніж самі роботи: цей проект було зроблено для приміщення гігантської мертвої фабрики, на якій колись вирувало життя й працювали тисячі робітників. Сьогодні ж там пустка й занепад. Загалом, цей проект — дуже особисте

висловлювання, що стосується моєї власної долі.

Що ж до виставки, то, як на мене, групові виставки — це найстрашніше породження в сучасному мистецтві. Який зріз мистецтва ця «каша» може показати, не маю гадки. Така практика презентації сучасного російського мистецтва за кордоном утвердилася в останні 10—15 років, і я вважаю її глибоко неправильно. «Прочитати» художника правильно можна лише в рамках персональної виставки. На жаль, таких виставок російських художників в Україні, як і українських у Росії, зараз майже не організовують.

— Хто Вам близький із числа художників, представлених на цій виставці?

— Юрій Шабельников, Володимир Дубосарський, із яким я починав свій шлях у мистецтві. Мені зрозумілі їхні цілі в мистецтві. Хоча, загалом, говорити про колег — якось некоректно.

— А як щодо українських художників?

— Ну, почнемо з того, що я й сам наполовину українець — родом із Ростовської області, представник так званої південноросійської живопис-

[5]. «21 РОСІЯ»
Валерій Кошляков
Із проекту «Саркофаг», 2006
Фото: Марія Вергелес

[6]

ної школи. Знайомий і з Савадовим, і з Гнилицьким та Голосієм (нині покійним) років, мабуть, із двадцять. Раніше ми підтримували зв'язок. Навіть жили разом, коли приїхали «підкорювати» Москву. Потім якось доля розвела.

Думаю, з часом сформується структура, зорієнтована саме на національне мистецтво, яка не шукатиме міжнародного контексту. Проблема прочитання творів мистецтва на міжнародній сцені — не наша, художників, проблема. Є, звісно, уніками, такі як Демієн Герст, котрі втілили в собі не один, а масу талантів, один із яких — уміння подати себе публі-

ці. Але це виняток із правила. Те, що ваших, українських, художників на Заході мало знають, іще нічого не означає. Усе це — справа часу та культурної політики держави.

— Ви відомі як майстер неперевершених фантазій на теми величної архітектури давніх епох. Звідки цей потяг до пам'яток минулого?

— Я працюю з образом, символом. Образ величного у свідомості людства вже склався, і з цим не можна не рахуватися, адже й ми були виховані на такому образі. Трансформація цього образу в часі, його доля, — перший аспект мого зацікавлення. Другий —

те, що архітектура — це створені людством своєрідні джунглі, в яких минає наше життя. Це важливо рівно настільки, наскільки формує нас наш світогляд. До того ж, такі масштабні задуми, над втіленням яких трудиться не один архітектор, а сотні, тисячі людей, не можуть не викликати захоплення. Саме в цьому проявляється людський геній. Сьогодні ж маємо культ індивідуалізму. Утім, як показує історія, знеособлені зусилля сотень людей мають потужнішу енергію і, зрештою, більшу мистецьку цінність, ніж зусилля окремого індивіда.

— Це приклад колективної праці на одну велику ідею.

— Так. А в чому полягає трагедія ХХ століття? У тому, що справді великі ідеї не можуть бути реалізовані за одне покоління. Якщо ж Кельнський собор будувало 3-4 покоління, то велика радянська утопія проіснувала всього лише 70 років. Відданість ідеї, на жаль, не передається у спадок. На сьогодні великих ідей, окрім хіба що комунізму, практично не лишилося. Тільки не подумайте, що я комуніст! Але я справді вважаю, що красивішої ідеї, ніж ідея рівності й братерства, не існує.

— Історія довела, що ця ідея утопічна.

— А що, історія довела протилежне щодо капіталізму? Сьогоднішня ситуація дуже наочно демонструє неспроможність цієї системи цінностей. Мені здається, що суспільство ще повернеться до утопії.

— То Ваша архітектура — туга за величчю проявів людського духу?

— Ми — діти єдиного у світі суспільства, яке пройшло через атеїзм, тоді як усе західне суспільство пройшло через абстракцію. Ідея Небесного Града в радянському варіанті трансформувалася в ідею побудови комунізму. Власне, моя архітектура — це данина універсальній ідеї Небесного Града, спроба оформити те, що лишилося від спроб її втілення на землі. Зараз християнська ідея до нас начебто повертається...

Але я не знаю справді віруючих людей у сучасному мистецтві. Сучасне мистецтво свідчить про те, що художники сповідають інші цінності. Вони

нівелюють особистісні і вчать всі розмовляти якоюсь однією універсальною мовою. Говорити власною мовою сьогодні немодно й не вигідно: прийжджаю, скажімо, в Лондон, а там у мистецтві — своя гра, і, щоб спілкуватися, треба вчити цю мову...

— Попри все, Ваше мистецтво затребуване в комерційному сенсі?

— Ні, не затребуване. Сім'ю я годую не тим, що вважаю мистецтвом. Аби мистецтво було визнане чи не визнане, потрібен час, натомість актуальне мистецтво переконає: якщо тебе не визнають сьогодні, то не визнають ніколи. І художники поспішають...

— А що ж тоді для Вас мистецтво?

— Це, насамперед, самовираження, пошук знаків епохи, твого часу.

— Які ж Ви вбачаєте основні цілі в мистецтві для себе? Що на сьогодні для Вас актуальне?

— Те ж саме, що вчора й позавчора. Я працюю не з мистецтвом, я працюю ним для передачі певних роздумів, це, радше, робота з категоріями конструкції-деконструкції, або особистої втрати. Ми з Вами приречені на те, щоб щезнути, і мені, як живій людині, це дуже гірко усвідомлювати.

— Ви хочете залишитися?

— Ні, я хочу зрозуміти, чому все так улаштовано. Наше життя порожнє чи наповнене? Ми є чи нас немає? Що змінилося б, якби нас не було? Кельнський собор, Рим були б, а нас не було б? Не в космічному масштабі, звісно, а в нашому, життєвому проміжку часу.

— Ви вважаєте, що ситуація зі станом актуального мистецтва у Росії та Україні однакова?

— В Україні, на відміну від Росії, завжди існувала цілісна картина мистецтва. Тут незмінно існує школа та неперервна традиція, чого не скажеш про Росію, і зокрема про Москву, яка акумулювала в собі чимало мотлоху зі всього світу. Внаслідок цього там склалася ситуація, коли немає своїх жерців від мистецтва, які б обстоювали певні серйозні постулати. Нинішня колективна виставка — дуже показовий зріз того хаосу, який панує в російському сучасному мистецтві,

позбавленому будь-яких критеріїв. Ми не усвідомлюємо, в чому наша сила. Куратори хапаються за молодих художників із криком: «Як же ви подібні!...»

— ...подібні до західного актуального мистецтва?

— Звичайно. Тоді як значення має самобутність, що проростає з традиції, яку можна відстежити. Ось ваше мистецтво 60—70-х років на Заході знають?

— Там це, мабуть, «біла пляма».

— Ось Вам і відповідь на запитання! Якщо там «немає» цього періоду, то й нас немає — нікого немає. У нас із вами зараз спільна біда — отримувати освіту стало немодно, неprestижно, і це стосується не лише слюсарів-токарів, але й художників. Он ідуть яскраві представники актуального мистецтва (показує на «Синіх носів» — Мізіна та Шабурова. — Г.К.), але в них серйозна художня освіта, а домінують в актуальному мистецтві, на жаль, «молоді таланти», яким просто сказали: «Стоп! Іди сюди — ти

художник». Хто сьогодні «робить» мистецтво? Люди, котрі хочуть бути художниками. Куратори — це часто люди, які зрозуміли, що можуть робити кар'єру, маніпулюючи мистецтвом. Вони виводять на сцену своєї тисто, з якого ліплять власний успіх.

— Із огляду на вищесказане, чи можна сказати, що топ-аркуш російських актуальних художників не є адекватним?

— Художників сьогодні апіорі дуже мало, і на це є цілком об'єктивні причини. Навіть якщо вважати цей перелік вартим уваги, то це все одно крапля в морі, яка не робить погоди порівняно з тією ж такою Європою. Уявіть собі: у Нью-Йорку живе майже 400 тис. художників, у Берліні — близько 50 тис. зареєстровані як актуальні художники! Це при тому, що в Берліні лише 2,5 млн. населення. У Москві ж населення — близько 13 млн., а вартих уваги художників не набереться, мабуть, і ста.

Спілкувалася
Галина Ключковська

[7]

[6]. В. Кошляков
Портал Руанського собору.
1994
Темпера, картон. 300x200
(фрагмент)
Фото: О. Голованова-
Кошлякова

[7]. В. Кошляков
Парфенон. 2002
Картон, скотч
Фото: О. Голованова-
Кошлякова